

УДК 793.3

DOI 10.32461/2226-3209.2.2024.308383

Цитування:

Лук'яненко К. А. Мистецтво контемпорарі і танець контемпорарі: міждисциплінарний ракурс. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 2. С. 170–174.

Лук'яненко Катерина Аркадіївна,
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри хореографії Київського
університету імені Бориса Грінченка
<https://orcid.org/0000-0003-1490-4601>
katechoreography@gmail.com

Lukyanyenko K. (2024). Contemporary art and Contemporary Dance: an Interdisciplinary Aspect. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 170–174 [in Ukrainian].

МИСТЕЦТВО КОНТЕМПОРАРІ І ТАНЕЦЬ КОНТЕМПОРАРІ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ РАКУРС

Мета статті – уточнити зміст поняття «танець контемпорарі» в оптиці мистецтвознавчих підходів до тлумачення терміна «мистецтво контемпорарі». **Методологія дослідження.** Термінологічний метод дозволив співвіднести терміни та означувані ними поняття; також застосовано методи аналізу, порівняння, теоретичного узагальнення. **Наукова новизна.** Проаналізовано термін «танець контемпорарі» крізь призму терміна «мистецтво контемпорарі», доведено унікальну дуалістичну природу танцю контемпорарі (інтегративна система техніко-технологічних та ідейно-філософських складників). **Висновки.** Термін «танець контемпорарі» суголосний з терміном «мистецтво контемпорарі» в аспекті сьогочасності, актуальності, але набуває специфічних рис в хореографічному та хореологічному дискурсі. Терміни «сучасний танець» та «танець контемпорарі» не є тотожними: перший вживають на означення широкого спектру різновидів, напрямів, стилів сучасного танцю ХХ – початку ХХІ ст., другий – на означення самостійного різновиду сучасного танцю, що виник наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Танець контемпорарі можна розглядати як комплексний феномен, що є не лише сукупністю методик та технік танцю (техніко-технологічний рівень), а й перебуває у площині філософських та культурно-мистецьких концептів (духовно-ментальний, ідейно-естетичний рівень), що стають одночасно й джерелом танцю контемпорарі, й його регулятором. Танець контемпорарі дуалістичний за сутністю, інтегрує іманентні танцювальні риси та риси контемпорарного мистецтва в цілому, є інтегративною системою техніко-технологічних та ідейно-філософських складників.

Ключові слова: танець контемпорарі, мистецтво контемпорарі, хореографія, сучасний танець.

Lukyanyenko Katerina, Candidate of Art History, Associate Professor of the Department of Choreography at Borys Grinchenko Kyiv University

Contemporary art and Contemporary Dance: an Interdisciplinary Aspect

Purpose of Research is to clarify the meaning of the concept of "contemporary dance" in optics of art history approaches to the interpretation of the term "contemporary art". **Methodology.** The terminological method made it possible to correlate the terms and the concepts denoted by them; methods of analysis, comparison, and theoretical generalization are also applied. **Scientific novelty.** The term "contemporary dance" is analyzed through the prism of the term "contemporary art", the unique dualistic nature of contemporary dance (an integrative system of technical-technological and ideological-philosophical components) is proven. **Conclusions.** The term "contemporary dance" is consonant with the term "contemporary art" in the aspect of modernity, relevance, but acquires specific features in the choreographic and choreographic discourse. The terms "modern dance" and "contemporary dance" are not identical: the first is used to denote a wide range of varieties, directions, styles of modern dance of the 20th - early 21st centuries, the second - to denote an independent variety of modern dance that arose at the end of the 20th - at the beginning 21st century Contemporary dance can be considered as a complex phenomenon, which is not only a set of methods and techniques of dance (technical-technological level), but also is in the plane of philosophical and cultural-artistic concepts (spiritual-mental, ideological-aesthetic level), which simultaneously become the source of contemporary dance, and its regulator. Contemporary dance is dualistic in essence, integrates immanent dance features and features of contemporary art as a whole, is an integrative system of technical-technological and ideological-philosophical components.

Keywords: contemporary dance, contemporary art, choreography, modern dance.

Актуальність теми дослідження. Стрімкий розвиток сучасного хореографічного мистецтва наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. спричинив поширення ряду термінів, значення яких ані в широкому мистецькому дискурсі, ані у вузькофаховому танцювальному середовищі досі не зазнали однозначного тлумачення. Серед таких термінів – «танець контемпорарі», що інтегрує базове поняття «танець» та поняття сучасного мистецтвознавчого поля – «контемпорарі». З'ясування взаємозв'язків між термінами «мистецтво контемпорарі» та «танець контемпорарі» є однією з актуальних проблем вітчизняного мистецтвознавства.

Аналіз досліджень і публікацій. В останні роки ряд мистецтвознавців зверталися до з'ясування терміна «мистецтво контемпорарі» із урахуванням специфіки вітчизняного мистецького дискурсу. Серед них Г. Вишеславський [1], А. Пучков [3], Л. Смирна, В. Хаматов та А. Пучков [4], О. Собкович [5], Ю. Юхимик [9] та ін. Також фахівці хореографічного мистецтва вдаються до спроб сформулювати поняття «танець контемпорарі», як-от Л. Мова [2], Н. Федотова [6], О. Хендрик [7], О. Чаус [8] та ін. Однак досі не проведено спеціального дослідження терміна «танець контемпорарі» крізь призму підходів мистецтвознавців до тлумачення терміна «мистецтво контемпорарі».

Мета статті – уточнити зміст поняття «танець контемпорарі» в оптиці мистецтвознавчих підходів до тлумачення терміна «мистецтво контемпорарі».

Виклад основного матеріалу. Визначення моменту появи мистецтва контемпорарі (точки відліку) є однією з проблем, що активно обговорюють мистецтвознавці, культурологи, філософи, однак сьогодні єдності у цьому питанні не досягнуто. Низка фахівців вважає закінчення Другої світової війни моментом, з якого розпочалося формування contemporary art. Інші дотримуються позиції, що трансформаційні процеси у всіх сферах життя людства кінця ХХ – початку ХХІ століть породили мистецтво контемпорарі. Також існує думка щодо початку contemporary art у 1960–1970-х рр., коли розпочалася доба постмодерну, широкого неунормованого стильовими рисами та класифікаціями мистецького розмаїття.

Г. Вишеславський, розмірковуючи над суб'єктивністю застосування ряду сучасних мистецтвознавчих термінів («сучасне мистецтво», «модерне мистецтво», «актуальне мистецтво»), розглядає й «contemporary art», констатує, що він увійшов в ужиток в Європі у 1970-х рр., в Україні – наприкінці 1980-х – на

початку 1990-х рр. Мистецтвознавець вважає, що цей термін «філологічно обтяжливий, бо у буквальному перекладі надто не схожий на оригінал: “відповідне часу мистецтво” і тому писаний, як правило, латинкою, а у країнах романської мовної групи – англійською» [1, 86]. У хореологічному дискурсі постійно стикаємося з вадами перекладу терміну «танець контемпорарі», оскільки досить часто не враховують контекст його вживання, перекладаючи і як «сучасний танець», і як «модерний танець».

Щодо хронологічних параметрів виникнення мистецтва контемпорарі важлива думка Л. Смирної, В. Хаматова, А. Пучкова, які «контемпорарним (новітнім) мистецтвом називають мистецтво межі ХХ – ХХІ ст. Відомі мистецтвознавці вважають, що контемпорарне мистецтво – це «специфічна форма немасової суспільної свідомості, орієнтована на ідейне пред'явлення провокативності художнього висловлювання; творча проектна діяльність, що передбачає матеріалізацію задуму поза жанровими, технічними, стилістичними та іншими традиційними характеристиками творів візуального мистецтва, не обмежена рамками одного або декількох художніх просторів, що уникає ілюстративності, характеризується не стільки виразністю художнього образу, скільки продуктивністю поданої ідеї» [4, 166]. Автори виявляють важливі риси мистецтва контемпорарі (чи контемпорарного мистецтва), що проявилися у танці контемпорарі та ширшому колі феноменів сучасного танцю. Серед таких рис – реалізування танцювальної практики поза вимогами щодо відповідності певному жанру, дотримання усталених техніко-лексичних вимог чи стилістичної виваженості тощо. Цінним стає не творення у межах традиційних канонів естетики руху чи художнього образу, а ідея, яку виражають танцівники. Також важливо, що фокус уваги зміщується з результату як художньої цінності безпосередньо на процес танцювання.

До проблеми співвіднесення понять «сучасне мистецтво» та «актуальне мистецтво» вдається О. Собкович, під першим маючи на увазі мистецтво контемпорарі (contemporary art) [5, 51]. Серед причин термінологічної плутанини О. Собкович вказує «особливості перекладу терміну “contemporary art” в українському мистецькому середовищі, який тлумачать і як сучасне мистецтво, і як актуальне мистецтво (зустрічається і поняття новітнє мистецтво, рідше – модерне). Тож смислове навантаження усіх трьох понять стає

зрозумілим лише з контексту їх застосування, а відмінність або тотожність часто визначається відповідно до авторського бачення ситуації, принципів, від яких відштовхуються дослідники при визначенні зазначених понять» [5, 52]. Тобто досить часто контекст вживання терміна «мистецтво контемпорарі» стає визначальним щодо означуваного ним явища, що ускладнює оперування ним у науковому контексті, зокрема й виявлення специфіки поняття «танець контемпорарі» через поняття «мистецтво контемпорарі». Відповідно, у хореологічному дискурсі можна говорити про автономність терміна «танець контемпорарі» та означуваного ним поняття. Специфіка застосування поняття «танець контемпорарі» полягає у його фаховому орієнтуванні, що не збігається із загальноприйнятими розумінням англійського слова «контемпорарі» як «сучасний». У фаховому хореографічному середовищі під сучасним танцем розуміють значно ширший спектр явищ, ніж «танець контемпорарі». Танець контемпорарі входить до палітри сучасної хореографії як самостійний феномен поряд з іншими різновидами танцю.

Серед останніх праць, що торкається проблеми визначення терміна «танець контемпорарі» – дослідження Н. Федотової, яка вважає танець контемпорарі самостійним напрямом хореографічного мистецтва, що виник наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. в Західній Європі та Америці, базується на техніках і методиках (І. Бартьєф, Дж. Скінер, Т. Браун, С. Пакстона, Д. Замбрано та ін.), «які виступають інструментами для розвитку тіла, формування усвідомленості та індивідуальної хореографічної мови танцівника» [6, 159]. Важливо, що Н. Федотова окреслює не лише суто технічні аспекти танцю контемпорарі, розглядаючи ряд танцювальних технік цього напрямку, а й акцентує на ширшому спектрі впливів на особистість танцівника, що важливо для усвідомлення масштабності феномена.

Про «розмитість» термінів, пов'язаних із сучасним мистецтвом, говорить й Г. Вишеславський, називаючи їх беззмисловими з мистецтвознавчої точки зору, пояснюючи тим, що «слово “сучасне” позбавлене хронологічних меж, “contemporary” також не визначає, який саме час мається на увазі, “актуальне” надто залежить від локального соціокультурного контексту» [1, 87]. Відповідно, застосування мистецтвознавчої методології для розгляду поняття «танець контемпорарі» є доволі проблематичним, зважаючи не лише на суто

філологічні нюанси вживання англійського терміна «контемпорарі», а й на множинність його тлумачень у дискурсі мистецтвознавства.

До проблеми співвіднесення понять «мистецтво контемпорарі» та «актуальне мистецтво» звертається Ю. Юхимик. На її думку, у широкому розумінні поняття «мистецтво контемпорарі» «позначило на заході новий контекст художнього творення», в пострадянські роки воно введено в ужиток і в Україні та «отримало у вітчизняній культурній ситуації власну синонімічну назву – “актуальне мистецтво”» [9, 17]. Цей термін («актуальне мистецтво») досить часто вживають на означення усього поля так званого авангардного мистецтва, опозиційного традиційним художнім практикам. За думкою авторки, «актуальне мистецтво варто розглядати як специфічну арт-практику разом з іншими спорідненими її різновидами: поп-артом, “концептуальним мистецтвом”; як форму модерного арт-вияву, паралельно існуючою та очевидно симулятивною щодо мистецтва спробою символічного вираження дисгармонійності та екзистенційної кризи сенсу існування в умовах глобальної комерціалізації та бездуховної уніфікації життя, однак, аж ніяк не свідченням завершення триваючої історії власне мистецтва» [9, 24].

Чи можна віднести танець контемпорарі до актуального мистецтва у тому розумінні, у якому термін «актуальне мистецтво» вживає Ю. Юхимик? Так, безумовно, адже танець контемпорарі є частиною актуальних мистецьких практик, яким притаманні зазначені авторкою риси. Однак мистецька специфіка танцю контемпорарі не дозволяє звести тлумачення цього феномену лише до вказаних рис. Відповідно, варто говорити про ширші іманентні ознаки танцю контемпорарі як самостійного феномену мистецтва сучасності.

А. Пучков, розглядаючи мистецтво контемпорарі як масштабне явище сучасного художнього життя, стверджує, що воно виникло після постмодерну «на загасаючій хвилі його загальності, і, схоже, внаслідок утвердження точних методів у мистецтвознавстві. Якщо постмодерн був формою осміяння традиції за допомогою її цитування, то контемпорарі, врахувавши досвід постмодерну і хронологічно співіснуючи з ним, ставиться до своїх об'єктів гранично серйозно – як традиційна форма мистецтва» [3, 28]. Це твердження, попри те, що воно сформульовано автором для візуальних мистецтв, можна екстраполювати у площину просторово-

часових, до яких відносимо хореографію. Відповідно, танець контемпорарі, з погляду традиційності джерел художньої мови, знаходить імпульси у широкому спектрі явищ, але, в першу чергу, у тілесності виконавця. Тілесність тут виступає як система феноменів, пов'язаних із тілом, але не тотожна йому; традиційно термін «тілесність» у танці контемпорарі вживають на означення єдності фізичного, розумового, душевного (емоційного) початків. Одночасно, джерелом натхнення для створення танцю контемпорарі може бути будь-яке явище чи предмет, пластично інтерпретований виконавцем.

З аксіологічних позицій, на думку А. Пучкова, «у просторі ціннісних орієнтацій контемпорарі – розумове задоволення, при якому задоволення естетичне – малозначущий, але приємний доважок: є – добре, ні – теж добре» [3, 29]. Така позиція цілком суголосна з підходами до сприйняття танцю контемпорарі та сучасної хореографії в цілому. Адже концепт сприйняття будь-якого руху як танцю, закладений ще у теорії танцю модерн Р. Лабаном та поглиблений представниками танцю постмодерн та контемпорарі, скасовує естетичність як провідну ознаку хореографічного мистецтва. Однак танець контемпорарі, зважаючи на його тілесну природу, не обмежується лише розумовим задоволенням, хоча представники цього різновиду танцю позиціонують його як інтелектуальний танець. До того ж, поняття «естетичне» у сучасному світі доволі сегментоване та рухливе, що дозволяє отримувати естетичне задоволення без співвіднесення з академічними хореографічними канонами.

Термін «танець контемпорарі» є дуалістичним за сутністю, адже інтегрує іманентні танцювальні риси та риси контемпорарного (сучасного, актуального, новітнього) мистецтва в цілому. На такій природі наголошує відомий фахівець з танцю контемпорарі Л. Мова, позиціонуючи його як «один з найважливіших трансляторів і, одночасно, генераторів культурних значень та смислів» й як певну тілесну практику, що уможливує повернення до мудрості тіла, що дозволяє «через рухи віднайти гармонійне поєднання тілесності та свідомості» [2, 109]. Тобто, танець контемпорарі виступає у широкому розумінні – феноменом культури, та у вузькофаховому – методом гармонічного розвитку тіла та розуму за допомогою пластики людського тіла, що невіддільна від свідомості. Танець контемпорарі можна розглядати як

комплексний феномен, що є не лише сукупністю методик та технік танцю (техніко-технологічний рівень), а й насичений філософськими та культурно-мистецькими концептами (духовно-ментальний, ідейно-естетичний рівень), що стають одночасно й джерелом танцю контемпорарі, й його регулятором.

Наукова новизна статті. Проаналізовано термін «танець контемпорарі» крізь призму терміна «мистецтво контемпорарі», доведено унікальну дуалістичну природу танцю контемпорарі (інтегративна система техніко-технологічних та ідейно-філософських складників).

Висновки. Термін «танець контемпорарі» суголосний з терміном «мистецтво контемпорарі» в аспекті сьогочасності, актуальності, але набуває специфічних рис в хореографічному та хореологічному дискурсі. Терміни «сучасний танець» та «танець контемпорарі» не є тотожними: перший вживають на означення широкого спектру різновидів, напрямів, стилів сучасного танцю ХХ – початку ХХІ ст., другий – на означення самостійного різновиду сучасного танцю, що виник наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Танець контемпорарі можна розглядати як комплексний феномен, що є не лише сукупністю методик та технік танцю (техніко-технологічний рівень), а й перебуває у площині філософських та культурно-мистецьких концептів (духовно-ментальний, ідейно-естетичний рівень), що стають одночасно й джерелом танцю контемпорарі, й його регулятором. Танець контемпорарі дуалістичний за сутністю, інтегрує іманентні танцювальні риси та риси контемпорарного мистецтва в цілому, є інтегративною системою техніко-технологічних та ідейно-філософських складників.

Література

1. Вишеславський Г. Що до вподоби: сучасне мистецтво, актуальне мистецтво, «modern art», «contemporary art»? *Образотворче мистецтво*. 2015. № 1(93). С. 86–87.
2. Мова Л. Особливості фахової підготовки хореографів (Contemporary dance). *Наукові записки [Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки]*. 2022. Вип. CLIV(154). С. 107–116.
3. Пучков А. Художня мова контемпорарі як форма візуальної заумі: до постановки проблеми. *Вісник КНУКіМ. Мистецтвознавство*. 2021. Вип. 5. С. 23–33.

4. Смирна Л., Хаматов В., Пучков А. Модерне, сучасне та новітнє мистецтво: Спроба осмислення понять. *Сучасне мистецтво*. 2016. Вип. 12. С. 158–168.

5. Собкович О. Сучасне/актуальне мистецтво в художній критиці Києва початку ХХІ століття. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 34(4). С. 50–57.

6. Федотова Н. В. Танець контемпорарі в сучасній культурі України: дис... доктора філософії: 034 «культурологія». Київ: КНУКіМ, 2023. 186 с.

7. Хендрик О. Ю. Поняття contemporary dance та композиції його хореографічного тексту. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2017. № 3. С. 128–132.

8. Чаус О. О. Формування contemporary dance на основі танцю модерн. *Мистецтвознавчі записки*. 2011. № 19. С. 269–275.

9. Юхимик Ю. В. «Contemporary Art»: симуляція мистецтва. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. 2013. Вип. 31. С. 17–24.

References

1. Vysheslavskiy, H. (2015). What do you like: modern art, current art, "modern art", "contemporary art"? *Fine art*, 1(93), 86–87 [in Ukrainian].

2. Mova, L. (2022). Peculiarities of professional training of choreographers (Contemporary dance). *Scientific notes* [National Pedagogical Drahomanov

University]. Series: Pedagogical sciences, 154, 107–116 [in Ukrainian].

3. Puchkov, A. (2021). Contemporary artistic language as a form of visual imagination: to the statement of the problem. *Bulletin of KNUKіM. Series in Arts*, 5, 23–33 [in Ukrainian].

4. Smyrna, L., Khamatov, V., Puchkov, A. (2016). Modern, contemporary and modern art: An attempt to understand the concepts. *Contemporary art*, 12, 158–168 [in Ukrainian].

5. Sobkovych, O. (2020). Modern/current art in art criticism of Kyiv at the beginning of the 21st century. *Current Issues of the Humanities*, 34(4), 50–57 [in Ukrainian].

6. Fedotova, N. (2023). Танець контемпорарі в сучасній культурі України: Doctor's thesis. Kyiv: KNUKіM [in Ukrainian].

7. Khendryk, O. (2017). The concept of contemporary dance and the composition of its choreographic text. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 3, 128–132 [in Ukrainian].

8. Chaus, O. (2011). Formation of contemporary dance based on modern dance. *Notes of Art Criticism*, 19, 269–275 [in Ukrainian].

9. Yukhymyk, Yu. (2013). "Contemporary Art": simulation of art. *Actual problems of the history, theory and practice of artistic culture*, 31, 17–24 [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 08.04.2024
Отримано після доопрацювання 09.05.2024
Прийнято до друку 20.05.2024*